

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗОНИ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ: СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД

© 2016 ЮШКЕВИЧ О. О.

УДК 658:330.34

Юшкевич О. О. Модернізація державного регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств зони радіаційного забруднення: стратегічний підхід

У статті визначено умови досягнення цілей модернізації державного регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств, що обумовлені розвитком механізму державно-приватного та міжсекторального партнерства. У результаті дослідження оцінено рівень виконання галузевої програми як однієї з форм реалізації державно-приватного партнерства. Запропоновано економіко-екологічні принципи та інструменти державно-приватного і міжсекторального партнерства, що визначатимуть стратегічні перспективи модернізаційних змін державного регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств. Окреслено цільові пріоритети міжсекторального партнерства в розвитку сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, модернізація, державно-приватне та міжсекторальне партнерство.

Рис.: 1. **Бібл.:** 9.

Юшкевич Олена Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства, Житомирський державний технологічний університет (вул. Черняхівського, 103, Житомир, 10005, Україна)

E-mail: elenastrateg@ukr.net

УДК 658:330.34

UDC 658:330.34

Юшкевич Е. А. Модернизация государственного регулирования развития сельскохозяйственных предприятий зоны радиационного загрязнения: стратегический подход

Yushkevich O. O. Modernization of the State Regulation of Development of Agricultural Enterprises in the Radioactive Contamination Zone: Strategic Approach

В статье определены условия достижения целей модернизации государственного регулирования развития сельскохозяйственных предприятий, обусловленные развитием механизма государственно-частного и межсекторального партнерства. В результате исследования оценен уровень выполнения отраслевой программы как одной из форм реализации государственно-частного партнерства. Предложены экономико-экологические принципы и инструменты государственно-частного и межсекторального партнерства, которые будут определять стратегические перспективы модернизационных изменений государственного регулирования развития сельскохозяйственных предприятий. Определены целевые приоритеты межсекторального партнерства в развитии сельскохозяйственных предприятий.

The article determines the conditions for achieving the goals of modernization of the State regulation of development of agricultural enterprises, due to development of both the public-private mechanism and the multi-sectoral partnerships. As result of the study, the level of implementation of the sectoral program has been evaluated as a form of implementation of the public-private partnership. Economic-environmental principles and tools for both the public-private and the inter-sectoral partnerships have been proposed, which will determine strategic prospects of the modernization changes for the State regulation of development of agricultural enterprises. The target priorities for the inter-sectoral partnership in the development of agricultural enterprises have been determined.

Ключевые слова: сельскохозяйственное предприятие, модернизация, государственно-частное и межсекторальное партнерство.

Keywords: agricultural enterprise, modernization, public-private and inter-sectoral partnerships.

Рис.: 1. **Библ.:** 9.

Fig.: 1. **Bibl.:** 9.

Юшкевич Елена Александровна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятия, Житомирский государственный технологический университет (ул. Черняховского, 103, Житомир, 10005, Украина)

E-mail: elenastrateg@ukr.net

Yushkevich Olena O. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economics of Enterprise, Zhytomyr State Technological University (103 Chernyakhovskogo Str., Zhytomyr, 10005, Ukraine)

E-mail: elenastrateg@ukr.net

Модернізація аграрного сектора – це процес його техніко-технологічного і ресурсного оновлення, досягнення високого рівня конкурентоспроможності та стійких темпів розвитку на основі впровадження агроновацій з дотриманням принципів екологічної прийнятності та соціальної спрямованості результатів сільськогосподарської діяльності [9, с. 65]. Тому очевидним є впровадження стратегічного підходу до модернізації виробництва шляхом так званого подвійного виграшу, пов'язаного як із забезпеченням економічної ефективності, так і скороченням шкідливих викидів, радіонуклідного забруднення, ощадного використання природних ресурсів, маловідходного виробництва. Цілковитим погоджуємося з позицією доктора економічних наук Н. В. Валінкевич, яка вважає, що без цілеспрямованого регулювання та концентрованої підтримки держави модернізація підприємств не буде

інтенсивною, системною, а стане приреченою до зниження темпів оновлення капіталу підприємств та його ресурсів [1, с. 64].

Економіко-екологічний механізм модернізації державного регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств зони радіаційного забруднення повинен бути адаптований до глобальних тенденцій аграрного розвитку, в якому стратегічним напрямом визнано розвиток аграрного виробництва на якісно новому рівні продуктивних сил і виробничих відносин, з урахуванням специфіки Чорнобильської зони. Втілення цих заходів у життя вимагає нової якості державного і корпоративного управління, використання нових форм взаємодії держави, бізнесу та сільськогосподарських підприємств. Перспективними формами, що отримали розвиток в останнє десятиліття, є державно-приватне та міжсекторальне партнерство.

Мета статті – визначити та обґрунтувати стратегічні перспективи модернізаційних змін державного регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств на основі економіко-екологічних принципів та інструментів державно-приватного і міжсекторального партнерства.

За результатами проведеного нами дослідження встановлено, що для досягнення цілей модернізації державного регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств необхідні певні умови, що значною мірою обумовлені розвитком механізму державно-приватного та міжсекторального партнерства: підвищення інвестиційної привабливості та інвестиційного потенціалу окремих сільськогосподарських виробників; маркетингові дослідження конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва і продукції; системна робота по формуванню і розвитку ефективного власника; вдосконалення технології виробництва сільськогосподарської продукції, що вимагає змін у структурі матеріально-технічної бази агропромислового комплексу, модернізації галузей зберігання, переробки, транспортування та реалізації кінцевої продукції; поліпшення соціальних умов та якості життя селян. Надійна державна підтримка агропромислового виробництва повинна створити передумови для розвитку кожного окремого сільськогосподарського підприємства.

Слід зауважити, що непрозорість механізмів державної підтримки сільського господарства в Україні, що включає цінове регулювання, виробничі дотації, субсидії на придбання ресурсів, податкові субсидії, кредитну підтримку, фінансування загальних послуг і програм сільського розвитку, створює преференції для нерівномірного доступу сільгоспвиробників до розподілу бюджетних коштів. Переважна більшість механізмів державної підтримки не узгоджується із сучасними принципами ринкової організації економіки і потребує модернізації. В Україні практично відсутня державна підтримка сільського господарства через субсидії чи мінімальні ціни на сільськогосподарську продукцію. Обсяг субсидій у валовій доданій вартості сільського господарства в Європейському Союзі складає 21 %, США – 12 % тоді, як в Україні він забезпечений менш як на 1 %. У 2013 р. пряма державна підтримка агропромислового комплексу становила близько 0,2 % витрат бюджету [8, с. 9].

На нашу думку, обов'язковою умовою модернізації державного регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств є врахування системи заходів економічного та екологічного характеру й передбачення розподілу всієї сукупності заходів на дві частини: заходи загальнодержавного характеру та заходи, що стосуються практичної діяльності сільськогосподарських підприємств (усієї сукупності або частини організацій).

До загальнодержавних заходів необхідно віднести: інвестиції в розширене відтворення родючості ґрунтів; інвестиції в нову меліорацію та гідротехнічні споруди; підтримка системи насінництва та племінної справи в тваринництві; витрати на боротьбу зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських рослин і тва-

рин; аграрна освіта і наука; інформаційне забезпечення та консультаційні послуги; страхування сільськогосподарського виробництва; державна участь щодо кредитування сільськогосподарського виробництва має стосуватися тільки частини процентної ставки, що становить пільгову частку; ціноутворення (дотування певних видів сільськогосподарської продукції, що вироблена за державним замовленням для соціальних цілей, або за спеціальним призначенням); виведення з обігу неефективних ресурсів, відновлення природних комплексів та охорона навколишнього середовища; інші заходи, до яких держава може віднести різні механізми, що мотивують виробництво або компенсують вимушені втрати підприємств за несприятливої кон'юнктури.

Таким чином, першу групу загальнодержавних заходів закономірно взяти на обслуговування і забезпечення за рахунок бюджетних коштів та вивести зі статистики як напрям централізованої державної підтримки, оскільки сільськогосподарські підприємства не отримують ці кошти у своє розпорядження.

Що стосується другої частини заходів державної підтримки, то їх структура та розміри повинні складати статті централізованих витрат, що спрямовуються прямо на підтримку, зокрема конкретних підприємств, певних видів виробництва в контексті галузевих програм розвитку, або за рішенням органів управління вищого рівня. Це можуть бути разові або системні дотації на виробництво, пільгові поставки матеріально-технічних ресурсів, в тому числі за лізинговими угодами, надбавки до цін реалізації, субсидії на поповнення основних та обігових коштів, субвенції на підтримку господарської діяльності, цільові інвестиції в будівництво виробничих об'єктів, погашення банківських кредитів за конкретними об'єктами понад встановлених нормативів, безповоротне спрямування коштів на матеріальне заохочення працівників та інше. Такі заходи державної підтримки закономірно визнати, як прямі й доцільно віднести (за статистикою) до централізованих коштів на розвиток сільськогосподарських підприємств.

Наразі як держава, так і окремо взяте сільськогосподарське підприємство не здатні поодиночки подолати екологічні проблеми, що посилюються в процесі глобального економічного розвитку, забезпечити належний рівень добробуту сільської території, економічну, екологічну та соціальну стабільність. Основним фактором, що визначає розвиток державно-приватного партнерства, вважається наявність інституційного середовища в цій сфері. Ефективна робота органів влади, сільськогосподарських підприємств та різних громадських інститутів, які відповідальні за розвиток державно-приватного партнерства, – це та база, що дозволяє залучати приватні інвестиції та регулювати взаємовідносини влади і бізнесу при реалізації спільних проектів. Зробимо спробу визначити цілі, інтереси та очікувані результати кожного з них від відповідального партнерства. Якщо говорити про загальний зміст взаємовпливу держави, сільськогосподарських підприємств і суспільства, то його можна описати таким чином: держава регулює і стимулює аграрну економіку; сільськогосподарські під-

приємства формують можливості та визначають розвиток продовольства на глобальному та національному рівнях; суспільство спрямовує і коригує дії держави, формує принципи дій держави, визначаючи цінності, цілі та певні обмеження для бізнесу.

Державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою України, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) й юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому Законом України «Про державно-приватне партнерство» та іншими нормативно-правовими актами [3].

У сільському господарстві державно-приватні партнерства можуть сприяти розвитку органічного виробництва. Це вимагає впровадження стандартів в екологічній та соціальній сферах, у галузі виробництва й переробки, які в перспективі здатні наповнити новим змістом державні, а можливо й міжнародні стандарти. Кабінет Міністрів України 13 січня 2016 р. прийняв рішення про підписання угоди з Європейським Союзом в рамках стратегії «Європа 2020» про участь України в провідній програмі «Конкурентоспроможність підприємств малого та середнього бізнесу (COSME) (2014–2020)» з бюджетом 2,3 млрд євро, що сприятиме розвитку українського підприємницького середовища, консультативних та аналітичних послуг, пов'язаних з експортно-імпортною діяльністю підприємств, розширенням торговельно-економічних зв'язків, приведенню українського законодавства у сфері малого та середнього підприємництва до європейських стандартів [7]. Європейський банк реконструкції та розвитку у 2016 р. планує вдвічі збільшити кількість проектів і відповідне фінансування грантової підтримки малого та середнього бізнесу в Україні – до двохсот проектів загальною вартістю 3 млн євро (грантові кошти надаються урядами США і Швеції) [2].

На основі партнерських відносин між державою та сільськогосподарськими підприємствами впровадження механізму зелених державних закупівель сільськогосподарської продукції дозволить державі ефективніше задовольнити потреби населення і заклади соціальної сфери в якісних продуктах харчування та залучити до участі в торгах місцевих товаровиробників незалежно від спеціалізації та форм власності, обсягів виробництва, виключаючи при цьому посередників, що є причиною зниження їх доходів.

У тваринництві однією з форм реалізації державно-приватного партнерства можна назвати «Галузеву Програму розвитку молочного скотарства України до 2015 року», метою якої є розвиток молочного скотарства, збільшення виробництва молока до обсягів, що забезпечують продовольчу безпеку країни, споживання молока і молочних продуктів на рівні фізіологічної норми та нарощування експортних можливостей галузі [4]. Результати, що очікувалися отримати від виконання програми, передбачали доведення обсягів виробництва молока у

2014 р. до 16 млн тонн, а у 2015 р. – до 20 млн тонн. На кінець 2015 р. поголів'я корів мала становити близько 4,4 млн голів за продуктивності 4300–4500 кг молока на корову. Якщо порівняти рівень досягнення цих показників з фактичним станом, то слід зазначити, що в усіх категоріях господарств України у 2014 р. було вироблено 11,1 млн тонн молока, що на 4,9 млн тонн менше від зазначених у програмі, а у 2015 р. відповідно – 10,6 млн тонн, що на 9,4 млн тонн менше порівняно із запланованим обсягом. Чисельність корів у 2014 р зменшилася порівняно з передбаченою в програмі на 1657 тис. голів і склала 2443 тис. голів, у 2015 р. – на 2137,3 тис. голів, або на 51,4%. Якщо урахувати поголів'я Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей (368 тис. голів), недовиконання прогнозного значення порівняно з фактичним складає 2505,3 тис. голів. Позитивом є зростання середнього річного удою молока від однієї корови у 2015 р. – 4644 кг, це на 144 кг більше порівняно з тими, що передбачалися [6].

Слід зауважити, що довгострокові очікування щодо галузевого розвитку молочного скотарства України до 2015 р. не виправдали себе. Це є свідченням низького рівня державно-приватного партнерства, що спричинило не тільки зниження доходів сільгоспвиробників, селян, але й погіршення соціальних умов села. За період дії програми не тільки не досягнуто прогнозованих показників – вони стали нижчими від фактичних. Поголів'я корів скоротилося на 824,3 тис. голів порівняно з фактичними показниками 2006 р. (без урахування статистичних даних Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей), який служив базою для розробки прогнозу.

Вважаємо, що державно-приватне партнерство може бути ефективним лише за умови дотримання таких методологічних принципів:

- ✦ *економічної відповідальності та рівноправності.* Усі учасники державно-приватного партнерства повинні мати рівні права у визначенні варіантів досягнення цілей соціально-економічного розвитку з урахуванням екологічного імперативу. Кожен з учасників повинен нести повну соціальну та екологічну відповідальність перед суспільством за прийняті на себе зобов'язання;
- ✦ *селективності* – партнерство влади і сільськогосподарських підприємств повинно сприяти концентрації ресурсів та їх джерел за пріоритетними напрямками розвитку аграрного бізнесу. Найважливішим критерієм при цьому буде максимально можлива синергія соціальних, економічних, екологічних, та інвестиційних ефектів;
- ✦ *стратегічної цілеспрямованості* – визначається баченням довгострокової перспективи розвитку сільського господарства з урахуванням необхідних і наявних ресурсів для реалізації збалансованого типу розвитку.

У механізмі державно-приватного та міжсекторального партнерства пропонуємо застосовувати інструменти модернізації, основою яких є екологічний імператив:

- ★ *спільна розробка цільових екологічних і ресурсних програм та проектів розвитку сільськогосподарських підприємств спільно з органами влади.* Вони є одним з інструментів реалізації політики соціально-економічного розвитку на різних рівнях управлінської ієрархії, а також інструментом інтеграції екологічних інтересів підприємств і органів влади. Програми та проекти повинні мати чітко поставлені екологічні цілі та адміністративний контроль за їх досягненням, а також економічне стимулювання участі сільськогосподарських підприємств у їх розробці та досягненні планових цілей, надання підприємствам самостійності в пошуку ефективних екологічних рішень;
- ★ *планування і прогнозування соціально-економічного розвитку сільськогосподарських підприємств з урахуванням екологічної складової.* Політика сільськогосподарських підприємств, що мають показники ефективної екологічної діяльності, високу конкурентну продукцію на основі впровадження зелених технологій і активно взаємодіють з регіональними органами влади, повинні бути покладені в основу регіональної стратегії агропромислового розвитку. База таких підприємств може стати центром формування структур управління економіко-екологічним розвитком. Вважаємо, що це стане підтримкою і стимулом для активізації процесу соціальної та екологічної відповідальності керівників сільськогосподарських підприємств.
- ★ *створення інфраструктури зеленого розвитку сільськогосподарських підприємств зони радіаційного забруднення як особливої економіко-екологічної зони;*

- ★ *запровадження соціальної та екологічної відповідальності.* Сільськогосподарське підприємство, що завдало збиток навколишньому середовищу через порушення екологічних нормативів, повністю бере на себе відповідальність його компенсації або зобов'язане провести відновлення порушеного природного об'єкта. Цей інструмент активізує екологічну відповідальність сільськогосподарських підприємств, зобов'язує прогнозувати збитки від порушення норм виробничої діяльності та вживати завчасно заходів з їх упередження. Гарантією виступатимуть як активи підприємства, так і механізм екологічного страхування. Підсумком розробки форм державно-приватного партнерства є підвищення рівня екологічної відповідальності аграрних підприємств через екологічну освіту і виховання, доступність екологічної інформації, навчання, врахування громадської думки, добровільних угод та ін.

На наше переконання, вигоди від державно-приватного партнерства повинні отримувати сільськогосподарські підприємства, органи законодавчої та виконавчої влади, сільська громада. Багаторівневість цієї системи сприяє формуванню активного соціально-економічного простору та скоординованій взаємодії зацікавлених сторін на всіх рівнях. У цьому випадку, на відміну від державно-приватного партнерства, з'являється тристороння міжсекторальна взаємодія між представниками кожного з названих секторів, що мають різні можливості для вирішення спільних соціо-еколого-економічних проблем.

Цільові пріоритети тристоронньої міжсекторальної взаємодії представлено на *рис. 1*.

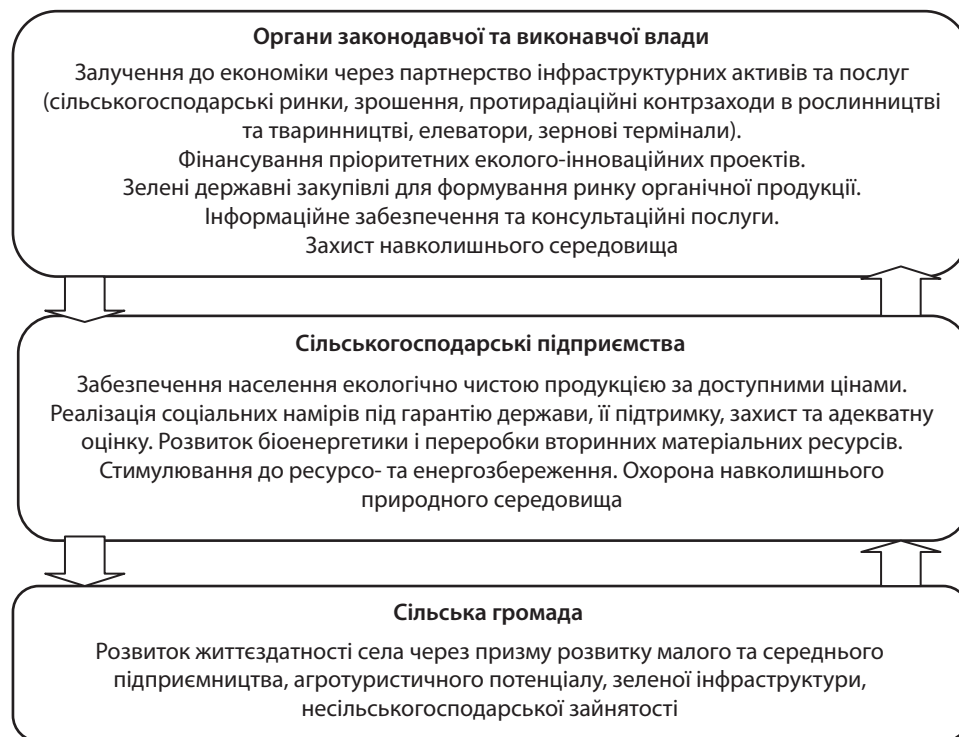

Рис. 1. Цільові пріоритети тристороннього міжсекторального партнерства в розвитку сільськогосподарських підприємств

Побудова механізму міжсекторального партнерства ґрунтується на довгострокових відносинах з реалізації еколого-інноваційних проектів на основі взаємовигідного об'єднання ресурсів, розподілу доходів, витрат і ризиків. Сільськогосподарські підприємства отримують реалізацію соціальних намірів під гарантію держави, її підтримку, захист та адекватну оцінку. Сільська громада завдяки об'єднанню зусиль держави, приватного капіталу і місцевої влади, отримує розвиток села та сільської території. Місцева влада завдяки врегулюванню відносин з бізнесом під гарантії та відповідальність держави вирішує соціально-інфраструктурні проблеми села, сприяє зниженню рівня сільського безробіття. Органи місцевого самоврядування мають можливість залучити приватний капітал з метою стимулювання виробництва екологічно чистої продукції, рекреаційної діяльності, збереження природи і розвитку ландшафтів, охорони української самобутності сільських територій.

Важливим завданням удосконалення міжсекторальної взаємодії є розробка механізмів розмежування груп інтересів їх узгодження та реалізація, що досягається шляхом переговорного процесу між взаємодіючими сторонами. Базовим напрямом фінансової державної підтримки повинні бути прямі субсидії сільгоспвиробникам для підвищення їх доходності, а не покриття витрат.

Такий підхід знаходить свій прояв у співфінансуванні великих проектів. У 2014 р. в економіку Житомирщини іноземними інвесторами вкладено 15,3 млн дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу), у т. ч. з країн ЄС – 8,8 млн дол. (57,2%), з інших країн світу – 6,5 млн дол. (42,8%). Водночас з початку року відбулося зменшення капіталу на 41,6 млн дол. Зменшення обсягів іноземних інвестицій відбулося через: зміну вартості акціонерного капіталу нерезидентів за рахунок курсової різниці у сумі 76,3 млн дол. (зменшення на 64,7%); за рахунок вилучення інвестицій у зв'язку зі зміною власника, скорочення виробництва і перереєстрації іноземних інвестицій у вітчизняні після виходу іноземного інвестора зі складу засновників підприємства склало 41,6 млн дол. (зменшення на 35,3%).

Обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку Житомирщини за весь період інвестування, станом на початок 2015 р. становив 286,0 млн дол. США. У розрахунку на одного мешканця області припадало 227,0 дол. іноземних інвестицій [5]. При цьому важливим є той факт, що регіональна та муніципальна влада за рахунок об'єднання різних інвестиційних регіональних програм повинна мати можливість вирішувати одночасно такі завдання: розвивати сільськогосподарське виробництво та підтримувати соціальну інфраструктуру села. У 2016 р. 9 об'єднаних територіальних громад Житомирщини отримують 18,5 млн грн з Державного фонду регіонального розвитку та 54,5 млн грн з державного бюджету на розвиток сільських громад. Прикладом результативного міжсекторального партнерства є досвід Народицького району Житомирської області, який після Чорнобильської трагедії три десятиліття був депресивним, але після об'єднання громад у 2015 р. отримав 170% виконання бюджету порівняно з 2014 р.. Утворені сільські громади Житомирщини з Державного

бюджету отримують у 2016 р. – 21,7 млн грн на ремонт доріг, відновлення закладів соціальної сфери (шкіл, дошкільних закладів освіти, амбулаторій, лікарень). Все це передбачає застосування демократичних принципів контролю за приватним капіталом та управління ним. Тому ми впевнені, такі перспективи сприятимуть відтворенню кваліфікованої робочої сили на селі, а отже, і розвитку сільськогосподарських підприємств зони радіаційного забруднення.

ВИСНОВКИ

Вважаємо, що запропоновані принципи та інструменти механізму державно-приватного та міжсекторального партнерства здатні активізувати екологічну діяльність сільськогосподарських підприємств зони радіаційного забруднення та забезпечити їх самостійність у прийнятті рішень. У цьому контексті світова практика визначила державно-приватне партнерство як основний спосіб реалізації концепції соціальної відповідальності бізнесу. Таке співробітництво секторів нам видається наразі особливо нагальним, оскільки кожен окремо взятий партнер отримує не тільки економічну вигоду, а й формує морально-етичні норми такого партнерства в Україні. Слід зазначити, що в останні роки механізм міжсекторального партнерства розвивається досить інтенсивно. Активно впроваджуються такі його напрями, як програми регіонального та територіального розвитку за рахунок коштів секторальної бюджетної підтримки ЄС, організуються конференції та круглі столи за участю різних зацікавлених сторін. З розвитком економічних відносин система інтересів взаємодіючих сторін стає динамічною: збільшується кількість носіїв інтересів, відбувається інтенсифікація і диференціація взаємозв'язків. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Валінкевич Н. В. Організаційно-економічна модернізація підприємств харчової промисловості в умовах інноваційної економіки: проблеми теорії та практики : монографія / Н. В. Валінкевич. – Житомир : ЖДТУ, 2014. – 439 с.
2. ЄБРР планує подвоїти грантову підтримку малого і середнього бізнесу в Україні, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.unian.ua/finance/1213994-ebrr-planue-podvojit-grantovu-pidtrimku-malogo-i-serednogo-biznesu-v-ukrajini.html>
3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI // Голос України. – 30.07.2010. – № 140.
4. Про затвердження галузевої Програми розвитку молочного скотарства України до 2015 року : Наказ Міністерства аграрної політики України від 10.12.2007. № 886/128 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_b5/pg_gswbxt.htm
5. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Житомирської області у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecology.zt.gov.ua/ND2014-ND14.html>
6. Тваринництво України, 2015 : стат. збірник / [Відповідальний за випуск О. М. Прокопенко]. – К. : Держстат України, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm

7. Україна присоединится к программе ЕС по развитию предприятий малого и среднего бизнеса [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unian.net/1235769-x.html>

8. Українська аграрна асоціація : Програма розвитку АПК України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.uagra.com.ua/wp-content/uploads/2014/02/APK-STRATEGY_02.2014.pdf

9. Шубравська О. В. Перспективи модернізації аграрного сектору України / О. В. Шубравська, К. О. Прокопенко // Економіка України. – 2013. – № 8 (621). – С. 64–76.

REFERENCES

[Legal Act of Ukraine] (2010).

[Legal Act of Ukraine] (2007).

“Rehionalna dopovid pro stan navkolyshnyoho pryrodnoho seredovyscha Zhytomyrskoi oblasti u 2014 rotsi” [Regional report on the state of the environment in Zhytomyr region in 2014]. <http://ecology.zt.gov.ua/ND2014-ND14.html>

Shubravskaya, O. V., and Prokopenko, K. O. “Perspektyvy modernizatsii ahrarynogo sektoru Ukrainy” [Prospects of modernization of agrarian sector of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 8 (621) (2013): 64-76.

“Tvarynnytstvo Ukrainy, 2015” [Animal Farming Ukraine 2015]. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm

“Ukraina prisoyedinitysya k programme ES po razvitiyu predpriyatiy malogo i srednego biznesa” [Ukraine joins the EU program for the development of enterprises of small and medium business]. <http://www.unian.net/1235769-x.html>

“Ukrainska ahraryna asotsiatsiia: Prohrama rozvytku APK Ukrainy na period do 2020 roku” [The Ukrainian agrarian Association: Program of development of agriculture in Ukraine until 2020]. http://www.uagra.com.ua/wp-content/uploads/2014/02/APK-STRATEGY_02.2014.pdf

Valinkevych, N. V. *Orhanizatsiino-ekonomichna modernizatsiia pidpriemstv kharchovoi promyslovosti v umovakh innovatsiinoi ekonomiky: problemy teorii ta praktyky* [Organizational-economic modernization of food industry enterprises in conditions of innovative economy: problems of theory and practice]. Zhytomyr: ZhDTU, 2014.

“YeBRR planue podvoity hrantovu pidtrymku maloho i serednyoho biznesu v Ukraini, 2015” [EBRD plans to double grant support to small and medium business in Ukraine, 2015]. <http://economics.unian.ua/finance/1213994-ebrr-planue-podvoityi-grantovu-pidtrimku-malogo-i-serednogo-biznesu-v-ukrajini.html>